

УДК 378.016:[373.3.015.31:502]

ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ» У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Саєнко Ю.О.

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

У статті розкривається питання впровадження технології критичного мислення під час вивчення навчальної дисципліни «Організація екологічного виховання в початковій школі» у майбутніх вчителів початкових класів. Формування екологічної компетентності передбачає розвиток екологічного мислення майбутнього вчителя початкових класів. Саме технологія критичного мислення надає викладачу та студентам таку можливість. Навчання орієнтоване на розвиток критичного мислення є нагальною методичною проблемою сучасної освіти. Технології розвитку критичного мислення дозволяє отримати позитивні результати у формуванні активної розумової діяльності студентів. Через те, що дана технологія дозволяє будувати навчальний процес на науково-обґрунтованих закономірності взаємодії особистості та інформації, технологія спрямована на розвиток навичок роботи з інформацією, умінь аналізувати та застосовувати дану інформацію.

Ключові слова: критичне мислення, технологія розвитку критичного мислення, майбутній вчитель початкових класів.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку освіти, в умовах широкомасштабних робіт з реформатизації української школи, зростають вимоги до якості екологічного супроводу навчання майбутніх вчителів початкової школи. Тому важливого значення набуває підготовка висококваліфікованих фахівців-викладачів, що володіють екологічними компетенціями. До педагогічних вищих навчальних закладів пред'являються вимоги, що стосуються впровадження інноваційних методів навчання, які забезпечували б навчання і виховання студентів на екологічних принципах; підкреслюється необхідність формування у них критичного мислення під час освітнього процесу. Вивчаючи сучасні тенденції розвитку педагогічних технологій ВНЗ, ми приходимо до висновку, що розумові операції краще розвиваються при введенні в методичній інструментарій прийомів розвитку критичного мислення.

Останнім часом проблемі розвитку критичного мислення присвячено велику кількість досліджень як у вітчизняній так і зарубіжній педагогіці та психології.

Викладачі кафедри початкової освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького працюють над проблемою формування екологічної компетентності майбутніх фахівців – вчителів початкових класів.

Формування екологічної компетентності передбачає розвиток екологомисленнєвої діяльності майбутнього вчителя початкових класів. Саме технологія критичного мислення надає викладачу та студентам таку можливість.

Впровадження навчання, орієнтованого на розвиток критичного мислення, є нагальною методичною проблемою сучасної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «критичне мислення» вперше ввів американський психолог Бенджамін Блум в методичній літературі у 1956 році, розуміючи під ним мислення вищого рівня. Зі США ідея розвитку критичного мислення розповсюджується по Європі. В різний час даною проблемою займалися

Дж. Д'юї, М. Липман, Р. Джонсон, Д. Халперн, Ч. Темпл, К. Баханов, О. Пометун, О. Тягло, С. Терно, О. Чуба, О. Бриніф'є та ін.

Теоретичні засади критичного мислення висвітлені у працях Баханова К.О., Пометун О.І., Терно С.О., Тягло О.В., Удода О.А. Саме на їх теоретико-концептуальні засади методики розвитку критичного мислення ми спираємося, розв'язуючи цю проблему у своїй практичній діяльності.

Технологія «розвитку критичного мислення» розроблена американськими педагогами К. Мередіт, Д. Огл, Д. Стіл, Ч. Темпл. Вона являє собою цілісну систему, яка формує навички роботи з інформацією. Мета даної технології: розвиток розумових навичок учнів, необхідних не тільки в навчанні, але й у звичайному житті. В основу її покладено ідеї і положення теорії Ж. Піаже про етапи розумового розвитку дитини; Л. Віготського про зону найближчого розвитку та про нерозривний зв'язок навчання і загального розвитку дитини; К. Поппера та Р. Пола про основи формування і розвитку критичного мислення; Е. Браун і І. Бек метакогнітивного вчення; цивільної та правової освіти та ін. Незаперечною заслугою активних розробників цієї технології, зокрема, Куртіс Мередіт, Чарльза Темпла і Джіні Стіл є те, що вони змогли «перекласти» положення даних теорій на практику, причому довели свою роботу до рівня педагогічної технології, виділивши етапи, методичні прийоми та критерії оцінки результату. Саме тому їх розробками може користуватися величезна кількість педагогів, досягаючи ефективних результатів у роботі.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Метою модернізації освіти України є створення нової школи, у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й вміння застосовувати їх у житті. А це означатиме одне – нові вимоги до умов реалізації загальноосвітніх програм шкіл і основними умовами побудови уроку вважатимуться індивідуальність, варіативність та відкритості, де невід'ємною

складовою сучасного уроку є використання прийомів критичного мислення.

Мета цієї статті – впровадження технології критичного мислення підчас вивчення навчальної дисципліни «Організація екологічного виховання в початковій школі» у майбутніх вчителів початкових класів.

Виклад основного матеріалу. Технологія «Критичного мислення» є системою методичних прийомів, призначених для використання їх в різних освітніх галузях, видах і формах навчання. Вона дозволяє досягти таких результатів як вміння працювати з інформаційним потоком, який постійно оновлюється, вміння ясно та чітко висловлювати свої думки (усно чи письмово), впевнено та коректно по відношенню до оточуючих; вміння обґрунтовувати власну думку на основі осмислення різного досвіду, ідей та уявлень; вміння вирішувати проблеми; здатність самонавчання (академічна мобільність); вміння співпрацювати та працювати в групі; здатність вибудовувати конструктивні взаємини з іншими людьми. Під критичним мисленням у навчально-виховній діяльності розуміють сукупність якостей і умінь, що обумовлюють високий рівень дослідницької культури студента і вчителя, а також «оціночне та рефлексивне мислення», знання для якого є не кінцевою, а відправною точкою. Щодо аргументованого та логічного мислення, то воно базується на особистому досвіді і перевірених фактах.

Умова варіативності передбачає певну позицію викладача, що забезпечує самореалізацію кожного учня під час навчання. Умова відкритості обумовлює використання на уроці різноманітних видів спілкування: викладач-студент, студент-студент, студент-викладач і т. п. Вона передбачає і спільний пошук істини: вміння прийняти іншу точку зору та взаєморозуміння. Таким чином, виникла необхідність використовувати в своїй викладацькій діяльності нові прийоми і сучасні інноваційні технології.

Зараз актуальною є технологія «Розвитку критичного мислення». Через те, що дана технологія дозволяє будувати навчальний процес на науково-обґрунтованих закономірностях взаємодії особистості та інформації, технологія спрямована на розвиток навичок роботи з інформацією, умінь аналізувати та застосовувати дану інформацію. Саме ці три прийоми є актуальними та активно використовуються на заняттях. Основу технології складає трифазова структура занять: виклик, осмислення, рефлексія. «Переключившись» на мову практики, ідеї технології критичного мислення на лекційних та семінарських заняттях звучать наступним чином: люди від природи допитливі, вони хочуть пізнавати світ, здатні розглядати серйозні питання і висувати оригінальні ідеї. Роль викладача – бути вдумливим помічником, стимулюючи студентів до пізнання і допомагаючи їм сформулювати навички продуктивного мислення. Критичне мислення формується, передусім, в дискусії, письмових роботах і активній роботі зі здобувачами вищої освіти чи викладачем. З цими формами роботи студенти добре знайомі, їх необхідно тільки трохи змінити. Існує нерозривний зв'язок між розвитком розумових навичок і формуванням демократичної грома-

дянської свідомості. Дані положення обґрунтовують засоби й методи, за допомогою яких розвивається критичне мислення.

Поняття «критичне мислення» дуже різнобічне і спеціалісти різних галузей освіти сприймають його по-різному. Відомий український дослідник С.Терно в статті «Критичне мислення – середньовічна відсталість?» демонструє відмінність між «вузьким» та «широким» тлумаченнями критичного мислення та характеризує різні підходи до висвітлення концепції критичного мислення серед американських дослідників М. Ліпмана, Д. Клустера, Р. Пауля та Д. Халперн [5].

На думку С. Терно, поняття «критичне мислення» в освітній діяльності зазнало суттєвих змін. Сьогодні це такий тип мислення, що передбачає практичне застосування наукового підходу до розв'язування життєвих, професійних, особистих проблем тощо; він вибирає у себе синтетичне і аналітичне, теоретичне і практичне, репродуктивне і продуктивне мислення [5, с. 301].

Критичне мислення як мислення вищого порядку розглядає психолог О.Чуба. Таке мислення спирається на інформацію, усвідомлене сприйняття власної інтелектуальної діяльності та діяльності інших, яке сприяє розвитку такої особистісної риси, як креативність, і формує творче мислення, а отже, творчу особистість [8].

Критичне мислення, таким чином, – не окрема навичка, а комплекс багатьох навичок і умінь, які формуються поступово, в ході розвитку і навчання студентів. Воно формується швидше, якщо студенти на заняттях не є пасивними слухачами, а постійно активно шукають інформацію, співвідносять те, що вони засвоїли з власним практичним досвідом, порівнюють отримані знання з іншими роботами в певній галузі та інших сферах знання (кажучи зрозумілою мовою, самостійно встановлюють внутрішньопредметні і міжпредметні зв'язки). Крім того, вони повинні навчитися (а викладач повинен допомогти їм у цьому) ставити під сумнів достовірність отриманої інформації, перевіряти логіку доказів, робити висновки, конструювати нові приклади для використання теоретичного знання, приймати рішення, вивчати причини та наслідки різних явищ і тощо.

Систематичне включення критичного мислення у навчальний процес має формувати особливий склад мислення і пізнавальної діяльності. Р. Пауел (США) запропонував розмежовувати критичне мислення у «вузькому» і «широкому» розумінні. Так, використання аналізу й аргументації, маючи на меті, перш за все, розв'язати чужу думку, служить прикладом критичного мислення у «вузькому» сенсі. І навпаки, людина, яка застосовує критичне мислення в «широкому» сенсі, не зосереджується на власній точці зору. Вона виходить з необхідності за власною ініціативою відчувати свої ідеї та уявлення найбільш сильними з можливих заперечень. Процес навчання – це процес пов'язування нового з уже відомим.

Критичне мислення – (давньогр. – «мистецтво аналізувати, судження») – це наукове мислення, суть якого полягає в ухваленні ретельно обміркованих та незалежних рішень. Технологія критичного мислення передбачає розвиток здатності думати, аналізувати, аргументувати, пере-

конувати, досліджувати проблеми та ситуації, розв'язувати проблемні запитання, усвідомлено мислити, аналітично дискутувати та правильно висловлювати свою думку, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, сумніватися (заперечувати та пропонувати інші варіанти), моделювати професійні ситуації, ухвалювати рішення.

Критичне мислення – це усвідомлений, самостійний, рефлексивний, цілеспрямований, обґрунтований, контрольований та самоорганізований процес.

Результат такої діяльності – вміння самостійно мислити, розв'язувати життєві та професійні задачі.

В умовах зростаючих вимог до якості освітнього процесу ми вважаємо, що вкрай важливою є проблема активізації аналітичної діяльності майбутніх вчителів початкових класів. На нашу думку, для розвитку критичного мислення у студентів необхідна така організація навчальної роботи, яка буде спрямована на стимулювання осмислення матеріалу та формування власних суджень і вироблення самостійних підходів до вирішення різних наукових проблем.

В ході впровадження технології критичного мислення в навчальний процес вважаємо доцільним використовувати стратегію «лекція-семинар». Така стратегія дозволить організувати більш активну роботу студентів з лекційним матеріалом: виділити та відрефлексувати найбільш значущі для них фрагменти лекції; піддати аналізу й оцінити наявні альтернативні погляди на обговорювану проблему.

Психолог і методолог Н. Г. Алексеев виділяв наступний ланцюжок етапів здійснення рефлексії: «Зупинка → Фіксація → Об'єктивізація → Відсторонення». Для запуску рефлексії необхідно припинення природного ходу будь-якого процесу (етап «повної зупинки»).

Тому лекцію доцільно розділити на блоки, що включають найбільш важливі проблемні ситуації. Викладачеві у ході лекції, після викладу проблемної ситуації, необхідно зупинитися і звернутися до аудиторії, щоб з'ясувати думки студентів щодо викладеної проблеми. Далі студенти коротко висловлюють свою думку або відому їм інформацію з обговорюваної проблеми. Лектор вислуховує думки студентів і пропонує обговорити їх в кінці лекції. Потім у зв'язку із зупинками під час викладу матеріалу лекції необхідно передбачити час в кінці неї для того, щоб студенти повернулися до обговорення питань, що виникли, думок, і при цьому проаналізували текст лекції. Це дозволить їм в кінці лекції ще раз подумки повторити почутий матеріал і критично його осмислити. Цей етап пов'язаний з максимальним узагальненням її змісту і так званім «відстороненням» (останнім етапом рефлексії). Невипадково рефлексія (або стадія роздуму) – один з трьох компонентів базового технологічного алгоритму критичного мислення. Нам також здається, що при освоєнні студентами окремих проблем був би ефективним метод розробки індивідуальних проектів.

Зараз, наприклад, досить популярні та часто обговорюються фахівцями проблеми, пов'язані з підготовкою майбутніх вчителів початкових класів до екологічного виховання учнів. Ця проблема носить не тільки методолого-екологічний,

а й загальногуманітарний сенс. Під час її вирішення було б дуже ефективно застосувати технології критичного мислення.

Спочатку майбутньому вчителю початкових класів пропонується викласти все, що він чув або читав з цієї теми і які використовував джерела інформації. При цьому головне – почути від нього, що він сам думає з певної проблеми і що хотів би про неї додатково дізнатися. Далі студенту рекомендують підбір матеріалів за темою, ретельно зважувати всі існуючі думки «за» і «проти» для того, щоб в результаті сформулювати і обґрунтувати власний погляд на існуючу проблему.

Вважаємо, що подібний спосіб засвоєння матеріалу матиме велику цінність, оскільки він привчає студентів до самостійного пошуку інформації, її критичного аналізу й осмислення, що у підсумку дасть можливість студенту представити викладачеві своє власне незалежне судження про існуючу проблему і можливі шляхи її вирішення.

Ми зупинилися на технології розвитку критичного мислення, яка є актуальною для проведення семінарських та практичних занять для майбутніх вчителів початкової школи, це дозволяє отримати позитивні результати у формуванні активної розумової діяльності студентів. Дана технологія полягає у розвитку розумових навичок студентів, необхідних не тільки в навчальній діяльності, але і в подальшому житті (вміння приймати рішення, працювати з інформацією, аналізувати, а також використовувати набуті навички для проведенні уроків, використовуючи критичне мислення у початковій школі); реалізації компетентнісного підходу в навчанні й вихованні майбутніх фахівців. Особливістю даної педагогічної технології є те, що студент в процесі навчання сам конструє цей процес, виходячи з реальних і конкретних цілей, сам відстежує напрямки свого розвитку, сам визначає кінцевий результат.

Детальніше зупинимося на самій технології. Для того щоб дати студентам можливість активно одержувати знання, автори технології пропонують будувати урок за звичною схемою: «введення – основна частина – висновок». Подібна ж схема діє і при вирішенні проблем: «введення в проблему – підходи до її вирішення – рефлексія результату». В рамках технології критичного мислення дані етапи отримали деякі інші назви і функції.

Отже: **ВИКЛИК** – завдання якого: актуалізувати і проаналізувати наявні знання і уявлення з теми, що вивчається; пробудити інтерес до неї; активізувати студентів, дати їм можливість цілеспрямовано думати, висловлюючи свої думки власними словами; структурувати подальший процес вивчення матеріалу. **ОСМИСЛЕННЯ** – пошук стратегії вирішення поставленої проблеми та складання плану конкретної діяльності; теоретична і практична робота. Функціями цього етапу є отримання нової інформації; її осмислення; співвіднесення нової інформації з власними знаннями. Студенти навчаються свідомо будувати зв'язок між старими і новими знаннями, для того, щоб створити нове розуміння; підтримку активності, інтересу та інерції руху, створеної під час фази виклику. І наступний етап – **РЕФЛЕКСІЯ**: висловлювання нових ідей та інформації власними словами; цілісне осмислення та узагальнення отриманої інформації на основі

обміну думками між студентами один з одним чи викладачем; аналіз всього процесу вивчення матеріалу; вироблення власного ставлення до досліджуваного матеріалу та його повторна проблематизація (новий «виклик»). При такому підході відбувається не тільки більш глибоке засвоєння знань студентами, а й реалізується ідея пов'язування матеріалу (в рамках одного предмета, міжпредметних, теоретичного з практичним), його структурування самим студентом.

На практичних заняттях майбутні вчителі аналізують зміст Державного стандарту початкової загальноосвітньої школи, навчальні програми, підручники різних авторів, методичну літературу. Наявність методичної літератури, яка видана за попередньою редакцією Державного стандарту початкової школи, дає можливість аналізувати її, встановлювати відповідність чи невідповідність сучасному рівню освіти і визначати ступінь можливості тимчасово її використовувати, визначати запропоновані авторами види завдань, аналізувати їх та виокремлювати, на їхню думку, найефективніші.

Студенти вчаться працювати усвідомлено, самостійно, рефлексивно, ухвалювати професійні рішення. Розвитку критичних, творчих здібностей, вмінню аналізувати професійну діяльність сприяють завдання з розробки планів-конспектів традиційних і, особливо, нетрадиційних уроків з методичними коментарями та методичними висновками до них.

Розробляючи плани-конспекти уроків, студенти користуються надбаннями і досвідом вчителів-практиків: методичними розробками, спостереженнями на уроках, під час практики та вивченим педагогічним досвідом. Так розвивається вміння обробляти інформацію. Але знаючи особливості класу, в якому студенти проходять педагогічну практику, враховуючи зміст теми, знання психології та педагогіки, методичні особливості викладання предмета «Організація екологічного виховання в початковій школі», вони прагнуть розробити власний урок, який передбачає творчий підхід до пізнання.

З метою розвитку критичного мислення, вміння моделювати життєві та професійні ситуації, розв'язувати їх, студенти розробляють проблемні завдання, ігри, складають логічний ряд запитань, добирають або складають тематичні казки, оповідання без закінчень, з проблемними різноваріантними закінченнями. Важливою умовою для розвитку критичного мислення є створення проблемних ситуацій під час навчання. Потреба у критичному мисленні виникає тоді, коли трапляються складні ситуації вибору, які вимагають ретельного обмірковування та оцінювання. Характерною особливістю цього типу мислення є те, що процес міркування нестандартний, нешаблонний, відсутній готовий взірець розв'язку. До такого міркування звертаємося тоді, коли розробляємо елементи нестандартних ситуацій, нестандартних запитань, нестандартних рішень. Складання діагностичних тестів передбачає узагальнення знань з педагогіки і психології, знань змісту суміжних предметів (охорона здоров'я, природознавство). Такі завдання розвивають у студентів вміння аналізувати, узагальнювати, виокремлювати найсуттєвіше, а отже, логічно

мислити. Одна із важливих ознак критичного мислення – постановка проблеми і визначення шляхів її розв'язання. Її розвитку сприяє розробка та презентація авторських планів-конспектів проведення уроків. Постановка проблеми – визначення мети заняття, розкриття її, а шлях розв'язання – це план-конспект. Знань, творчості, критичного мислення вимагає пошук методів і прийомів актуалізації рефлексивних прошарків свідомості учнів. Це уважний розгляд думок, їхніх підстав, а також висновків, що з цих думок випливають (Дж. Д'юї). Ефективним у цьому напрямку є перегляд та аналіз відеоуроків студентів-практикантів. Почергово (щоб всі мали змогу вправлятися) студенти-експерти критично аналізують проведення навчального заняття викладачем, визначаючи методичні плюси й мінуси, що сприяє розвитку не лише критичного мислення студентів, а й методичному зростанню майбутнього викладача.

На семінарських заняттях студенти складають структурно-логічні схеми вивчення теми, проводять методичну експертизу відповідей, критично використовують посібники, видані за попередньою редакцією Державного стандарту з вивчення інтегрованого предмета «Я у світі» (авторів О.О. Ліннік, А.М. Крамаренко). Студенти з методики викладання інтегрованого курсу «Я і Україна» виокремлюють лише інформацію, що стосується сучасного предмета «Організація екологічного виховання в початковій школі» і використовують її під час підготовки до семінарського заняття. Висунення гіпотез – це одне з ключових умінь у критичному розмірковуванні, оскільки наявність проблеми передбачає формулювання припущень щодо її розв'язання (гіпотеза щодо продуктивного результату уроку з використанням певних технологій, методів, прийомів, засобів, досягнення афективної мети уроку). Студенти вправляються у висуненні, формулюванні гіпотези у процесі написання курсової роботи.

Важливе завдання викладача – навчити студентів розвивати критичне мислення у школярів. На заняттях ми вправляємося у використанні методів та прийомів критичного мислення при розробці та проведенні майстер-класів, ділових ігор та пробних уроків. Критичне мислення передбачає систематичне створення для студентів ситуації вибору – це метод навчання, який забезпечує діалог у процесі розв'язання ситуації вибору: студенти постійно обґрунтовують свій вибір серед багатьох запропонованих варіантів.

За відсутності сучасних методичних посібників, іншої методичної літератури, розробка уроків до педагогічної практики є лабораторією справжньої співтворчості викладача-методиста і студентів, розвитку їх критичного мислення. Психологічно критичне мислення ґрунтується на прагненні до творчого пошуку, жаги до знань. Спостереження уроків з однієї і тієї ж теми в різних класах і у різних вчителів створюють можливість для глибокого їх аналізу та спроби розробити свій унікальний урок з визначеної теми. Студент фіксує значущі моменти інтелектуального пошуку, робить спробу зрозуміти їх сенс у розв'язанні задачі, оцінює використані освітні технології, виробляє орієнтири пошуку, передбачає наступні кроки.

Так крок за кроком відбувається розвиток критичного мислення студентів і оволодіння ними мистецтвом розвитку цієї навички у молодших школярів.

Висновки і пропозиції. Для підготовки педагогічних кадрів, що володіють навичками і вміннями критичного мислення були визначені теоретичні основи і рамки програми, які спираються на підходи й методи провідних наукових центрів, що працюють над питанням розвитку методики і технології критичного мислення: психологічного і педагогічного інструментарію процесу оцінювання пізнавальної діяльності, критичної практики і т.д. Проведене дослідження може бути корисним для застосування в підготовці педагогічних кадрів у педагогічних університетах. Метою впровадження ефективної методики формування критичного мислення у майбутніх вчителів початкових класів ґрунтується на принципі диференціації, що передбачає використання на кожній стадії освітнього процесу відповідних форм і методів навчання, які відповідають основним цілям даного етапу навчання. Використання цих технологій на практиці доводить ефективність застосування на перших етапах навчання методики критичного мислення таких форм і методів навчання, що сприяють розвитку пізнавальної поведінкової діяльності студентів.

Постановка студентами самостійної мети, створює необхідний внутрішній мотив до про-

цесу навчання. Тим самим (в ідеалі), у кожного здобувача вищої освіти створюється цілісне когнітивне поле, що поєднує всі наявні теоретичні знання, практичні відомості, навички і вміння. Існування цілісної структури знань істотно підвищує ефективність сприйняття нової інформації, рівень використання знань, інтерес до навчання, навички самостійного пошуку і обробки інформації. Майбутній вчитель початкових класів отримує, нарешті, «інструмент», що допомагає йому реалізувати на практиці принцип власної активності як суб'єкта навчання. Викладач, в свою чергу, отримує практичну можливість стати рівноправним партнером студенту в його становленні як особистості. Кожному з цих етапів притаманні власні методичні прийоми і техніки, спрямовані на виконання завдань певного етапу. Можливість комбінування технології має важливе значення і для самого викладача – він може вільно почуватися, працюючи за даною технологією, адаптуючи її відповідно до своїх уподобань, цілей та завдань. Комбінування прийомів допомагає досягти і кінцевої мети застосування технології критичного мислення – навчити майбутніх вчителів початкових класів застосовувати цю технологію самостійно, щоб вони мали змогу не боятись висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами, які із задоволенням вчитимуться впродовж усього життя.

Список літератури:

1. Інтерактивне навчання в сучасному освітньому процесі [Електронний ресурс] / М. Раковська. – Режим доступу: <http://www.pdaa.edu.ua/np/pdf3/26.pdf>.
2. Кроуфорд А., Саул В. Технології розвитку критичного мислення / А. Кроуфорд, В. Саул. – К.: Плеяди, 2006. – 220 с.
3. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.meduniv.lviv.ua/files/info/nats_strategia.pdf.
4. Пометун О., Пирожено Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: науково-методичний посібник / О. Пометун, Л. Пирожено. – К.: А.С.К., 2004. – 192 с.
5. Терно С. Критичне мислення – середньовічна відсталість? / Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету, 2013. Вип. XXXVII. – С. 301-306.
6. Формування предметних компетентностей в учнів початкової школи: монографія / Н.М. Бібік, М.С. Вашуленко, В.О. Мартиненко. – К.: Педагогічна думка, 2014. – 346 с.
7. Чабайовська М.І., Гаєвська Г.М., Гавриленко Н.М. Педагогічні технології навчання української мови та літературного читання в початковій школі: навчально-методичний посібник / М. Чабайовська, Г. Гаєвська, Н. Гавриленко. – Т.: Мальва. – ОСО, 2015. – 187 с.
8. Чуба О. Формування критичного мислення як психологічно-педагогічна проблема сучасності // Педагогіка і психологія професійної освіти № 3, 2013. – С. 202-208.
9. Шишкіна Ю.О. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до екологічного виховання учнів в умовах ВНЗ // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету : [збірник наукових статей] / М-во освіти і науки України: Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького; Ред. кол.: І.П. Аносов. – Мелітополь: Вид-во Мелітополь, 2010. – Випуск V. – С. 377-381 (Серія Педагогіка).
10. Шишкіна Ю.О. Професійна підготовка майбутнього вчителя початкових класів до екологічного виховання учнів// Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету: зб. наук. статей / Ред. кол.: І.П. Аносов (голов. ред.) та ін. – Мелітополь. – 2010. – Вип. 4. – 300 с.
11. Шишкіна Ю.О. Готовність майбутніх учителів початкових класів до екологічного виховання учнів// Науково-педагогічний журнал Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : наук. журнал / [ред. кол.: А.А. Сбруєва, М.О. Лазарев, О.В. Михайліченко та ін.]. – Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2014. – № 4(38). – 472 с.

Саенко Ю.А.

Мелитопольский государственный педагогический университет
имени Богдана Хмельницкого

ВНЕДРЕНИЕ ТЕХНОЛОГИИ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ ВО ВРЕМЯ ИЗУЧЕНИЯ УЧЕБНОЙ ДИСЦИПЛИНЫ «ОРГАНИЗАЦИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ» У БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Аннотация

В статье раскрывается вопрос внедрения технологии критического мышления во время изучения учебной дисциплины «Организация экологического воспитания в начальной школе» у будущих учителей начальных классов. Формирование экологической компетентности предполагает развитие экологического мышления будущего учителя начальных классов. Именно технология критического мышления предоставляет преподавателю и студентам такую возможность. Обучение ориентировано на развитие критического мышления и является важной методической проблемой современного образования. Технология развития критического мышления позволяет получить положительные результаты в формировании активной умственной деятельности студентов. Так как данная технология позволяет строить учебный процесс на взаимодействия личности и информацией, технология направлена на развитие навыков работы с информацией, умений анализировать и применять данную информацию.

Ключевые слова: критическое мышление, технология развития критического мышления, будущий учитель начальных классов.

Saenko Ju.O.

Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University

INTRODUCTION OF THE TECHNOLOGY FOR CRITICAL THINKING IN THE EDUCATIONAL DISCIPLINE «ORGANIZATION OF ECOLOGICAL EDUCATION IN THE PRIMARY SCHOOL» FOR FUTURE TEACHERS OF PRIMARY SCHOOL

Summary

The article reveals of the question of the introduction of the technology for critical thinking in the education discipline «Organization of ecological education in the Primary school» for future teachers of Primary school. The formation of ecological competence presupposes the development of the ecological thinking of the future teacher of primary school. The technology of critical thinking it is that provides for the teacher and students with this opportunity. Training is focused on the development of critical thinking and it is an important methodological problem of modern education. Technology development of critical thinking allows you to get positive results in the formation of active mental activity of students. Since this technology allows to build the learning process on personality interactions and information, the technology is aimed at developing skills in working with information, skills to analyze and apply this information.

Keywords: critical thinking, technology of development of critical thinking, future teacher of primary school.